

KMETOVALEC.

Ilustrovan gospodarski list.

Uradno glasilo

c. kr. kmetijske družbe za vojvodino kranjsko.

Ureja Gustav Pirc, družbeni ravnatelj.

»Kmetovalec« izhaja 15. in zadnji dan v mesecu ter stane 4 K, za gg. učitelje in ljudske knjižnice pa le 2 K na leto. — Udje c. kr. kmetijske družbe kranjske dobivajo list brezplačno.

Inserati (oznanila) se zaračunajo po nastopni ceni: Inserat na vsi strani 50 K, na $\frac{1}{2}$ strani 30 K, na $\frac{1}{3}$ strani 15 K in na $\frac{1}{4}$ strani 10 K. Pri večjih naročilih velik rabat. Družabnikom izdatno ceneje.

Vsa pisma, naročila in reklamacije je pošiljati c. kr. kmetijski družbi v Ljubljani, Turjaški trg šte. 3.

Ponatisi iz »Kmetovalca« so dovoljeni le tedaj, če se navede vir.

Št. 15. V Ljubljani, 15. avgusta 1905. Leto XXII.

Obseg: Sosea Razumnika govedoreja. — Poučno potovanje v Švico. — Živinski gnoj in umetna gnojila. — Letošnje trtne boleznj, uime in njih nasledki. — Zakaj vino diši po žveplu, kaj je temu vzrok in kako se ta duh iz vina odpravi. — Valitev in vzreja. — Vprašanja in odgovori. — Gospodarske novice. — Uradne vesti c. kr. kmetijske družbe kranjske. — Listnica uredništva. — Tržne cene. — Inserati.

Sosea Razumnika govedoreja.

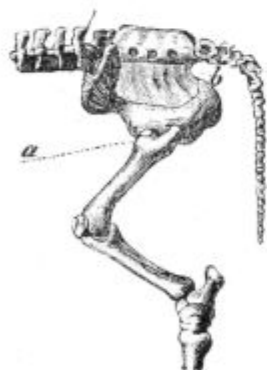
XV. Škodljivost prezgodnje ubrejitve.

„Ne goni vendar mladega bika na pašo,“ svari nekega dne Razumnik Poljanec: „v čredi imaš nekaj komaj leto starih junic in z njimi se drvi desetmesečni bik. To je velika neumnost, ki ti more še veliko škodo povzročiti.“

Pastir je pa popoldne zopet gnal, kakor poprej, vso čredo na pašo: mlade junice in mlade bike, ki nekteri niti leto niso bili stari.

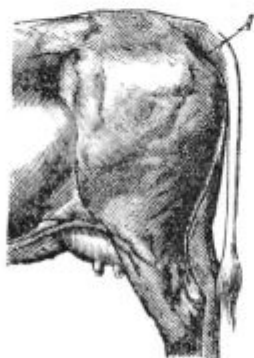
Nekaj dni poznej, ko je pastir zvečer čredo domu prignal, se je Poljanec zopet spomnil na to reč. Takoj je sklenil pastirja izprašati ter nemarnost odpraviti.

„Ali si mlade bike danes tudi na pašo gnal?“ je vprašal pastirja.

Podoba 72.

Ohlapne široke medenične kite.

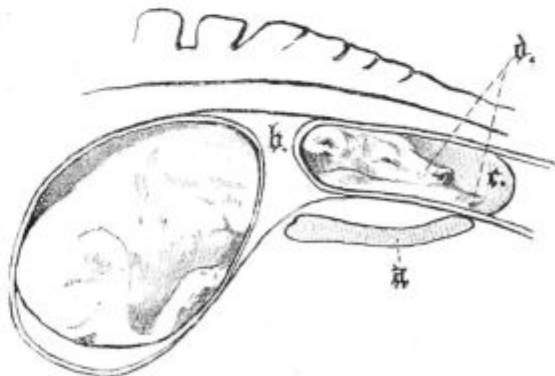
Podoba 73.

Navadno napete medenične kite. Pri A, t. j. pod repom, ni zapaziti vdrtine.

Podoba 74.

Ohlapne medenične kite. Pri A, t. j. pod repom, je vdrtina, ki kaže, da mora krava precej storiti.

Podoba 75.

Veliko tele v telečniku. a prerez medenične kosti. b maternično ustje. c vodni mehur. d glava in sprednji nogi,

„Prav imaš,“ odgovori Poljanec. „Precej, ko le domu pridem, prepovem pastirju, naj bika ne goni na pašo.“

Poljanec je šel domu. Doma je imel mnogovrstnih opravil. Tudi pastir ni bil ravno navzoč, in kakor je že v takih slučajih: človek pozabi, česar ne izvrši takoj.

„Vse sem gnal, kakor vselej,“ odgovori pastir. „Nihče mi ni ukazal bikov doma pustiti.“

Poljanec je poizvedoval, če se na paši ni kaj pripetilo. Pastir je priznal, da je večji bik eno junico po pašniku podil; več pa ni vedel ali ni hotel povedati.

„Od danes naprej mora ta neumnost prenehati,“

je nejevoljno velel Poljanec. „Mladi biki naj bodo odslej doma.“

Meseci so prešli, in Poljanec je že na vse to pozabil.

Nekega dne pride Razumnik v Poljančev hlev. Dolgo je ogledoval goved, in slednjič je obstal pred junico, ki je morala biti kako poldrugo leto stara. Otipal jej je levo stran, potem je pa vzkliknil:

„Poljanec, tale junica je breja, in jaz menim, da bo že v par mesecih storila. Tele se že prav dobro da otipati.“

„No, to bi bilo pa lepo,“ odgovori presenečen Poljanec. Potem bo ta lepa žival pokvarjena, in prav od nje sem se toliko nadejal.“

„Prav gotovo se ne motim,“ dé še enkrat Razumnik. „Da si me takrat ubogal, ko sem te svaril goniti mlade biki skupaj z junicami na pašo, pa bi se ti ne pripetila ta nezgoda. Prošlo jesen se je tale junica gotovo na paši ubrejila.“

Poljanec se je jezno popraskal za nšesom.

„Takrat sem bil čisto pozabil pastirju prepovedati, naj bikov ne goni na pašo,“ odgovori Poljanec. „Teden poznej sem mu sicer prepovedal. Sedaj ne morem več popraviti, kar je zamujenega.“

„To je res,“ pritrdi Razumnik. „Sedaj je treba počakati. Uboga žival bo storila, preden bo 1 3/4 leta stara.“

„Pa bo škoda velika, če bo krava drugače srečno storila?“ vpraša Poljanec. „Saj je junica velika in krepka.“

„Nekaj škode bo vsekako,“ odgovori Razumnik. „čtudi pri otežitvi ne bo nezgode. Prezgodnja brejost močno zadržuje razvi-

janje života. Ostala bo vse žive dni majhna. Razentega je tudi porod nevaren. Taki mladi biki delajo, kakor izkušnje kažejo, nenavadno velika teleta, vsled česar so porodi zelo težki.“

„Ali se ne da nič ukreniti, da bi se zadrževala rast mladiča v maternem telesu?“ še enkrat vpraša Poljanec. „Junica je široka v križu, in če mladič ne bo le prevelik...“

„Jaz ti morem le svetovati, naj se junica dovolj pregiblje,“ odgovori Razumnik. „Sedaj je pomlad, in v nekterih dneh boš mogel živino na pašo goniti. Na tvojih pustih pašnikih živina tako ne dobi veliko piče, in tako se samaodsebe veliko izprehaja.“

„Tako bom naredil,“ zagotavlja Poljanec. „Mislim, da je to dober svet!“

Čez kakih 10 tednov je bila junica na času. Vime se je napelo in pri repu so se pokazale vdrtine (glej pod. 72., 73. in 74.). Nekega jutra so bili zaznati prvi popadki. Čez nekaj ur je junico že močneje tiščalo. Prešlo je pa več ur, in vendar se porod ni naprej vršil. Poljanec pošlje k Razumniku s prošnjo, naj pride pogledat.

Ni dolgo trajalo, pa je Razumnik stopil v hlev. „Zdi se mi, da bo težak porod,“ zakliče Poljanec vstopivšemu Razumniku. „Junica je že več ur na porodu, pa ne gre naprej.“

Razumnik si je ogledal ubogo žival, ki je stegnjena na tleh ležala.

„Ali je mehur že počil?“ vpraša.

„To je ravno sitno, da se mehur neče pokazati,“ odgovori Poljanec. „Po mojem mnenju bi moral biti že zdavnaj tu.“

„To ni nikaka nesreča,“ razlaga Razumnik. „Še bolje je, če se porod počasi vrši in mehur pozno počí. Potem je upati, da se rodila zadostno razširijo.“

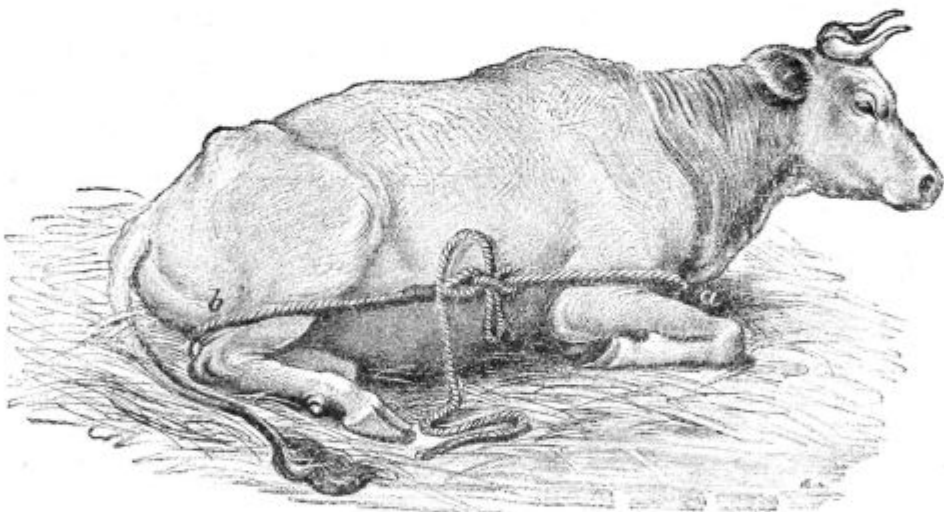
Ko sta se moža pogovarjala, se naenkrat pokaže višnjevkastordeč, s tekočino napolnjen mehur, ki pri prvem popadku počí. V istem hipu se pokažeta v sramnici dva močna, rumena parklja.

„Kakor kaže, bo tele veliko,“ pravi Razumnik. „Sedaj je čas, da preiščem, če ima tele pravo lego.“

Razumnik je roko dobro z milom umil, je nohte prirezal in ogledil ter roko z mastjo namazal in potem skozi sramnico segel v kravo.

Ko je preiskavo končal, je dejal Poljancu: „Tele je, žal, zelo veliko, ki ima sicer pravo lego, a jaz

dvomim, da bo prodrlo skoz medenico. Gobec je že v medenici, pa dlje kakor do oči ne morem glave naprej potegniti (pod. 75.). Medenica te mlade živali je še veliko preozka. To bo siten in težak porod. Poskusim še enkrat ter na spodnjo čeljust privežem vrv in potegnem. Če bom pa videl, da glava ne gre rada v medenico, potem pustim vse pri miru in ti sve-

Podoba 76.

Vrv, pripravljena za dvignjenje goveda.

tujem poklicati živinozdravnika.“

S strahom je čul Poljanec to vest. Vse skupaj mu ni bilo nič prav po godu.

Razumnik si je priredil vrv, ki jo je namazal s čisto svinjsko mastjo, in je zopet segel v kravo ter je skušal dejati vrv okoli spodnje teletove čeljusti (glej pod. 7. v 2. števil. „Kmetovalca“). To se mu je kmalu in brez posebnega truda posrečilo. Kmalu zatem je močno vlekel za vrv, a je glavo le do čela privlekel v medenico. Čez nekaj minut je vse nadaljnje poskuse opustil in je vrv odvezal.

„Pošlji po živinozdravnika,“ je dejal Poljancu. „Jaz ne morem pomagati. Življenje junice je v največji nevarnosti. Čim prej pride živinozdravniška pomoč, tem bolje.“

Poljanec je takoj ukazal hlapcu voz napreči in se je sam hitro odpeljal po živinozdravnika. Čez nekaj ur se je vrnil. Pri junici se nič ni izpremenilo, le sramnica je bila že otekla. Krmo in pijačo, ki jo je živinozdravnik velel telici ponuditi, je ta še vzela.

„Da junica mara še jesti in piti, je dobro znamenje,“ pravi živinozdravnik. „Vnetice še ni.“

Sedaj je prišel tudi Razumnik, ki je živinozdravniku sporočil, kar je že on našel.

Ko je bil živinozdravnik s preiskavo gotov, je potrdil Razumnikove besede. Še enkrat je poskusil vrv teletu čez eno uho natekniti (glej pod. 9. v 2. številki „Kmetovalca“). Po daljšem trudu se mu je posrečilo. Z roko je prijel za glavo ter ji je dal pravo smer. Poljancu je pa rekel krepko za vrv vleči. Glava se pa ni niti za centimeter naprej premaknila. Ko se je živinozdravnik četrte ure mučil, je skrbeč z glavo zmajal ter je roko izvlekel.

„Tako ne pojde,“ je dejal; „utegnil bi junico težko poškodovati, če bi še bolj potegnili. Rajši poskusimo tele izrezati! To je podoben slučaj kakor zadnjič, ko sem bil pri Vas. Takrat je bila glava prevelika, sedaj je pa medenica preozka. Posledice so iste.“

„Izrezati!“ vzklikne prestrašeno Poljanec. „Potem rajši zakoljem ubogo žival.“

„Kaj še,“ odvrne živinozdravnik. „Najprej poskusim rezati in noge izvleči. Če tako ne pojde, potem seveda ne preostaja drugega kakor junico zaklati.“

Stem je bil Poljanec zadovoljen, seveda, če je tele že mrtvo.

Živinozdravnik je mogel to neovrženo potrditi. Vzel je iz svoje torbice nekaj priprav. Nato je rekel eno teletovo nogo kolikor le možno vun potegniti; s primernim rezanjem je prerezal nogo gori do pleč. To je bilo dolgotrajno delo. Ko je bil čez kake pol ure stem gotov, so morali trije možje vleči za nogo, ki je bila izluščena iz kože in kit, in izvlekli so jo s plečno kostjo vred. To pa ni tako lahko šlo, in šele po več kakor desetkratnem poskusu se jim je posrečilo. Na enak način so izdrli tudi drugo nogo, kar je šlo nekaj lažje, ker je bilo več prostora.

„Sedaj upam, da imam dovolj prostora za glavo,“ pravi živinozdravnik. Res je bilo tako. Pleča so bila odstranjena, in sama glava je že mogla skoz medenico. Preteklo je sicer še četrte ure, da je bilo vse gotovo. Vtem je pa uboga junica čisto oslabela in je napol omedlela. Ušesa in rogovi so bili mrzli in srce ji je le slabo utripalo.

Živinozdravnik je velel dati junici pol litra gorkega vina, vsled česar se je očitno okrepila.

„Ali moram vendar junico zaklati?“ vpraša Poljanec. „Težko, da bi mogla revica vse to zdržati. Rajši jo danes zakoljem kakor jutri, bo vsaj prej rešena svojih bolečin.“

„Jaz mislim, da junica ostane živa,“ odgovori živinozdravnik; „res pa preide še nekaj časa, preden se okrepi. Prinesite jej malo sena!“

Ko je Poljanec junici prinesel sena, je oslabela žival poskusila dvigniti glavo in seči po senu. Poskus se ji ni posrečil, in glava je onemogla padla nazaj na steljo.

„Naj junica nekoliko počije, pozneje vzame morda nekoliko oblode.“

Živinozdravnik je očistil in shranil svoje priprave. Ko je bil stem gotov, je velel prinesiti gorke otrobove oblode.

To pot je junica krepkeje dvignila glavo. Slastno je žival zaužila nekaj litrov te pijače.

„Pozneje poskusimo žival na noge postaviti,“ razlaga živinozdravnik. „Sicer bomo imeli težave, ker se bojim, da so medenične kosti trpele. Kar sem naredil, je bilo silno hudo za mlado žival. Koliko je pa stara junica? Po dlaki sodeč mora biti še zelo mlada.“

„Kakih 20 mesecev je sedaj stara,“ odgovori Poljanec.

Živinozdravnik je pogledal na zobovje in je dejal:

„Še nobenega stalnega zoba, in je že storila! To je pa vendar prevelika neumnost, tako mlado žival dati ubrejiti.“

Poljanec je bil v zadregi in je molčal.

Razumnik je pa živinozdravniku razložil vso zadevo, in ta je nezadovoljno majal z glavo.

Sedaj so hoteli žival dvigniti.

Poljanec je prinesel nekoliko dolgih vreč. Te so junici pod životom skozi potegnili. Poklicali so hlapce. Eden je stopil h glavi in eden je prijel za rep. Na vsaki strani je po eden prijel za vrečo ter je kvišku vlek. Ker žival sama ni nič pomagala, so bili vsi poskusi zaman. Če je hlapec na eni strani za vrečo vlek, pa je oni na drugi strani popustil, in junica pri tem ni prišla na noge, kajti vrečo so pod junico le semtertja vlekli.

„Tako ne pridemo na cilj,“ pristavi živinozdravnik. „Moramo drugače poskusiti. Prinesite dolgo vrv!“

Ko so vrv prinesli, jo je pritrdil na junico, kakor kaže 76. podoba. Na vsaki strani je velel dvema možema prijeti za vrv. Ko je bila vrv primerno nategnjena, pa so 4 možje žival brez posebnega truda dvignili.

Žival pa zadaj ni imela nobene moči več. Opoitekala se je semtertja, in morali so jo na obeh straneh podpirati, da ni nazaj padla. Živinozdravnik je v tem, ko so junico kvišku držali, žival še enkrat preiskal.

„Pohabljenih kosti ne najdem,“ je zagotavljal.

„Kite in kosti so se pa gotovo pretegnile. Upajmo, da bo v par dneh vse dobro. Zakoljete žival še vedno lahko. Jutri bo treba junico zopet vzdigniti. Za danes bo zadostovalo, če jo dvakrat po križu namažete in drgnete s kafrovcem. Sedaj naj pa junica zopet leže.“

Možje so žival rahlo spustili nazaj na steljo.

„Ali naj se telečnik ne izbrizguje?“ vpraša Razumnik. „Čul sem, da je dobro po težkih porodih živali s kreolinom ali z lizolom izbrizgovati.“

„Tega ne svetujem,“ odgovori živinozdravnik. „Za to ni povoda. Rane ni nobene. Trebilo je odšlo, in za daljnje razkuževanje bo narava sama skrbela. Moje mnenje je, da bi izbrizgovanje sedaj več škodovalo kakor koristilo. Izbrizgovanje bi bilo šele tedaj potrebno, če bi kaj trebala zaostalo, ali če bi se kak škodljiv tok prikazal. Sedaj je mir za zmučeno žival najboljšo zdravilo. Vsako vznemirjenje z izbrizgovanjem bi le škodovalo. Pastimo junico, naj mirno leži, namažimo jo parkrat in dajmo ji včasih po malem kaj piče. Tudi ne smemo pozabiti molsti. Vse to bo zadostovalo.“

Tudi Razumnik je vsem temu pritrdil.

Živinozdravnik se je poslovil ter je obljubil, da čez par dni zopet pride pogledat.

Poljanec je prinesel junici pest otave. Junica je glavo dvignila in slastno segla po dobri mrvi. Živahno je zvečila in tudi nekaj oblode je zaužila.

„Junica ne pogine,“ zagotavlja Razumnik. „Pa težko je šlo in dolgo je trpelo. V srečo si lahko šteješ, če se vse dobro izteče. Vsega si pa sam kriv.“

Poljanec je poklical deklo, da je junico pomolzla. Namolzla je 1 1/4 litra mleka.

„Veliko mleka junica seveda ne more imeti,“ pravi Razumnik. „Zato je še veliko premlada.“

„Na tem mi za sedaj ni nič ležeče,“ odvrne Poljanec. „Če bo le pri drugem porodu mlečna!“

Junica se je do drugega dne očitno popravila. Sama sicer še ni mogla vstati, a že samo dva hlapca sta jo lahko na noge spravila. V križu je pa še vedno opletala.

Pri boljšem oskrbovanju živali in dobrem hranjenju gnoja je v 100 g hlevskega gnoja omenjenih snovi po vrsti 0·71 %, 0·52 % in 0·80 %, torej njih vrednost:

dušik	71 × K 1·70	K 120·70
fosforova kislina	52 × » — 36	» 18·72
kalij	80 × » — 32	» 25·60
od enega goveda na leto		K 165·02.

V nasprotnem slučaju računamo v enaki množini gnoja:

dušika le	31 kg po K 1·70	K 52·70
fosforove kisline	» 17 » » — 36	» 6·12
kalija	» 30 » » — 32	» 9·60
od enega goveda na leto samo		K 68·42.

V teh treh slučajih je ista množina živinskega gnoja, namreč 100 g (= 10.000 kg = 1 vagon) vredna z ozirom na vedno omenjane tri glavne hranilne snovi za rastline (dušik, fosforova kislina in kalij) enkrat K 165·02, enkrat K 113·60, enkrat pa le K 68·42. Poznavalca naših razmer ne bo težko spoznati, kakšno vrednost ima večinoma živinski gnoj po naših krajih. Za tu navedene račune o vrednosti živinskega gnoja velja, da se enemu govedu (500 kg) nastilja na dan s 3·5 kg slame, torej na leto pride v gnoj od enega goveda blizu 13 q slame.

Kako je pa z gnojnico, ki je daje govedo okroglo 80 hl na leto? Žalostna resnica je, da so zelo redki kmetovalci, ki jo dobro uporabljajo; večinoma se izgublja na — „gmajno“. Tudi nje vrednost je jako različna. V poštev hodita le dušik in kalij, in sicer jih je v 80 hl gnojnice povprečno:

dušika	0·22 % to je 17·6 kg po K 1·70	K 29·92
kalija	0·46 % » » » — 42	» 11·78
od enega goveda na leto		K 41·70.

Pri boljšem hranjenju gnojnice in sploh v najugodnejšem slučaju je v teh 80 hl gnojnice omenjenih snovi po vrsti 0·40 %, in 0·80 %, torej njih vrednost:

dušika	32 kg po K 1·70	K 54·40
kalija	64 » » — 32	» 20·48

od enega goveda na leto . . . K 74·88.

V nasprotnem slučaju računamo v enaki množini gnojnice

dušika le	11·2 kg (0·14 %) po K 1·70	K 19·04
kalija	» 24 — » (0·30 %) » » — 32	» 7·68

od enega goveda na leto samo . . . K 26·72.

Za poučno primero si mislimo dva kmetovalca A in B, ki sta v čisto enakih gospodarskih razmerah; tudi gospodarita enako, le gnoj spravljata in rabita različno. Torej A in B imata enako veliki zemljišči iste kako vosti, ki jih na enak način obdelujeta; v hlevu ima vsak po 10 lepih krav, ki se jim enako krmi in streže, z eno besedo: razlika med tema gospodarstvoma je le ta, da A nima primerne gnojlišča ter zanemarja gnoj in gnojnico v prav zapravljivem zmislu, dočim je B tudi v tem oziru vzoren kmetovalec. Iz tega sledi, ker oba kmetovalca uporabljata ves gnoj na svojih zemljiščih, da dobiva A veliko manj in slabših poljskih pridelkov kakor B, ker bolje gnoji z več vrednim gnojem. Če hoče A doseči enako dobre uspehe, mora na leto izdati mnogo nad 1000 K za umetna ali druga gnojila, da z njimi nadomesti one množine glavnih hranilnih snovi za rastline, ki jih lehkomišelnost potratil vsled neumnega ravnanja z gnojem in z gnojnico. Kdor ne verjame, naj si preračuni tako zapravljivost mnogih kmetovalcev sam; podatkov ima tu dovolj, slabih zgledov mu pa v domačiji menda tudi ne manjka.

Zasledujoč razpravljanja profesorja dr. Backhauusa, vrhnjega ravnatelja znanih umetnih polj pri Berlinu, ob neki priliki začetkom t. l. v Darmstadt sem se seveda nehote zopet spominjal naših gospodarskih razmer.

Dokazal je, da se po običajni kanalizaciji samo nemških mest z nad 10.000 prebivalci pogublja na leto redilnih snovi za rastline v vrednosti okroglo 75 milijonov mark. Z njimi bi se prav uspešno gnojilo blizu 240.000 hektarov polja, t. j. toliko, kolikor je v našem (avstrijskem) cesarstvu vseh vinogradov.

Da, tudi pri nas, iz naših vasi se izgublja na podobon način milijoni v večno — morje.

A. Ž m a v c.

Letošnje trtne bolezni, uime in njih nasledki.

Kakor vse kaže, se mora letošnje leto tudi trta boriti na življenje in smrt, da ne spravi svojega gospodarja ob vse veselje. Skoraj ni dneva, da bi je ne obiskal kak neljub gost, da bi jej izčrpal še tisto malo življenja, ki jej ga daje umni vinogradnik s svojim trudopolnim delom.

Kar ni peronospora pobrala, skušajo pokvariti razne nevihte, ki jih navadno spremljajo toča, sodra, močni vetrovi in nalivi.

Letos se je pač storilo vse mogoče, da se trtje ohrani zdravo do jeseni. Naše ljudstvo je bilo potom predavanj, listov, s posebnimi tiskovinami, z oglasi itd. in s praktičnim zgledom pravočasno opozorjeno, kako naj postopa, da ne doživi neprijetnih presenečenj; toda pri najboljši volji se letos vsled tako menjajočega se vremena ni moglo vsemu ubraniti.

Zlasti nepričakovano hitro in hudo je nastopila peronospora, ki se jej je pridružil še solnčni ožig, ki je liste močno ožgal, da so nakrat pordeli ter se posušili, posebno v bolj vlažnih in nevetrovnih legah; in dalje, koder se je večkrat menjal dež z močnim solničnim pripekanjem. To se da ravno razložiti, zakaj so bili nekateri vinogradi, čeravno zgodaj škropljeni, tako poplajeni.

Mokrota na listu ob solničnem pripekanju je znatno pospešila razširjanje bolezni, obenem je pa tudi povzročila solnčni ožig. Slednji je istotako močno popadel liste, ki so bili poškoppljeni pozno in ob prav vročih urah.

Nasprotno je pa ostalo trtje popolnoma zdravo povsodi, koder se je škropilo dvakrat pred cvetjem, odnosno enkrat tudi med cvetjem in koj po cvetju, ter ob takšnem času, ko solnce ni močno pripekalo. Dotični vinogradi so tedaj popolnoma črnozeleni in grozdje se lepo razvija.

Mnogi vinogradi so se že vidno popravili, kjer so posestniki napadene trte skrajšali ter sploh ravnali po v zadnjem „Kmetovalcu“ str. 124. danih jim navodilih. V dotičnih vinogradih se bo grozdje, kar ga je ostalo zdravega, še dobro razvilo in popolnoma dozorelo.

Kdor svojih trt ni prej prikrajšal, naj to delo vsaj sedaj izvrši; zlasti pa oni, komur je v zadnjem času toča potolkla. Posebno pa priporočamo, naj po možnosti odstranijo, potem ko se prične grozdje mecati, ko se vidi, kateri grozdi, oziroma ktere jagode se ne bodo posušile, s posebnimi škarjami ovenele grozde ter pokvarjene, nagnile jagode, da se ostalo bolje razvije. Stolčene jagode prično ob količkaj deževnem vremenu gniti in kmalu pokvarijo ves grozd, ker se v njih kaj rad naseli še kiseljak.

To delo povzroči sicer precejšno zamudo časa in nekaj več stroškov, ki se pa zopet poravnajo stem, da se ostale jagode bolje razvijejo, da ostanejo zdrave ter da se trgatve hitreje izvrši.

Fr. G o m b a č.

Zakaj vino diši po žveplu, kaj je temu vzrok in kako se ta duh iz vina odpravi.

Dostikrat se nam v kletarstvu pripeti, da vino diši po žveplu. Da spoznamo vzrok tej napaki, moramo razločevati med duhom po žveplenem dimu (žvepleni sokislini) in duhom po gnilih jajcih (žveplenem vodiku).

Če se je vino pretočilo v močno zažveplano posodo, to se pravi, če smo v sodu zažgali preveč žvepla in smo potem vanj vino napolnili, dobi vino duh po žveplenem dimu, to je po žvepleni sokislini. Ta duh ni prijeten ter daje vinu sirov, trd okus, in onega, ki je tako vino pil, boli glava, iz česar neveščak sodi, da vino ni bilo naravno, pristno. Ker je pa žveplanje vina v mnogih slučajih, posebno pri obolelem ali nestanovitnem vinu, edino sredstvo, da se ozdravi, moramo žveplati, seveda zmerno!

V navadnih slučajih zadostuje, da se zažge na vsak hektoliter (100 l) vina v sodu 1 do 2 g žvepla. Ker navadni žvepleni trak tehta približno 20 g, od tega pa gre na popir ali platno $1\frac{1}{2}$ g, zadostuje eden žvepleni trak za zažveplanje 8—10 hl vina.

Rabi naj se vedno le čisto, arzenika prosto žveplo na popirnatih trakah, ker se platno pri zažiganju smodi in smrdi. Zadnje velja tudi o žveplu, ki je bilo potrošeno z različnimi rožami, od kterega porabe odsvetujem.

Vino, ki smo ga bili zažveplali, se ne priporoča takoj piti, ampak šele čez kakih 10—14 dni.

V tem času se bo izpremenila vsa žveplena sokislina v žvepleno kislino, in ta se spoji s kalijem, ki se nahaja v vinskem kamnu, tako da duh in okus po žveplu pri mirno žveplanem vinu v tem času popolnoma izgine.

Žveplo se rabi tudi za žveplanje prazne posode, kar je neobhodno potrebno, če jo hočemo obvarovati plesnobe. V ta namen se vzame žvepla približno dvakrat toliko, kolikor za žveplanje vina (torej eden trak za 4—5 hl) in se mora žveplanje posode na 2—3 mesece ponoviti. Preden se tak sod zopet rabi za vino, ga je treba dobro in večkrat oprati, da se iz njega spravi duh po žvepleni sokislini ali pa iz nje nastali žvepleni kislini. Če smo posodo že leto dni ali še več časa žveplali, bo treba sod celo zakuhati.

Pri žveplanju posode velja, da mora biti popolnoma suha, preden se zažvepla.

Kdor pa ima vino, ki že diši po žveplenem dimu (žvepleni sokislini), ta duh lahko odstrani s pretakanjem, še hitreje pa s segrevanjem.

Pretaka se tako, da vino teče v tenkih curkih iz soda, torej da zelo pride z zrakom v dotiko. To dosežemo, če na pipo privežemo kak cedilnik (škropilnik) one oblike, kakor se rabi pri škropilnicah za zalivanje na vrta.

Duh po gnilih jajcih ali po žveplenem vodiku je za okus vina še bolj neprijeten kakor duh po žveplenem dimu in istotako povzroča glavobol. Ta duh nastane v vinu le takrat, če mošt ali vino, ki je imelo še nekaj sladkorja v sebi in se zaraditega praši, kipi v posodi, kjer se nahaja nekaj žvepla.

Pri kipenju namreč kvasne ali kipelne glivice, ki spreminjajo sladkor v alkohol in v ogljikovo kislino, vodi, ki se nahaja v moštu ali vinu, odtegujejo kisik. Ker pa je voda spojina kisika z vodikom, se vodik vsled tega oprosti, in če v moštu ali vinu najde žveplo, se z njim spoji v žvepleni vodik, to je plin, ki po svojem neprijetnem duhu spominja na duh gnilih jajec, kjer se tudi v resnici nahaja.

Žveplo pride lahko na razne načine v mošt ali vino. Najčešče se to dogaja, če smo bili grozdje proti plesnobi (oidium) ne dolgo pred trgatvijo žveplali.

Če je bilo vreme suho in če ni dež do trgatve žveplene moke opral, pride ta s tropinami v mošt, in pri kipenju se potem lahko na ravnokar popisani način razvije žvepleni vodik.

Isto se zgodi, če mošt kipi v posodi, ki je bila prej prazna neprevidno žveplana, namreč tako, da je pri žveplanju kapljalo goreče žveplo vanjo in tam ugasnilo ter ostalo na dnu.

Tudi iz zemlje žveplo lahko pride v mošt ali v vino, posebno če trte rasejo v zelo gnojni ali na žveplu bogati zemlji.

Ker je žvepleni vodik jako nestanoviten plin, se da prav lahko in popolnoma odpraviti iz vina.

Kdor je opazil, da mošt med kipenjem dobiva duh po žveplenem vodiku, ta naj takoj po prestalem burnem kipenju, kadar so se drože že nekoliko polegale, vino pretoči. Če bo vino dlje časa na drožah ležalo, bolj bo smrdelo. Pretakanje naj se vrši zopet na spredaj popisani način, tako da mlado vino močno pride z zrakom v dotiko. Na zraku se namreč žvepleni vodik s pomočjo kisika, ki ga iz zraka nase nateza, izpreminja zopet v vodo, in žveplo se pri tem oprosti ter poleže na dno soda.

Ko se vino očisti, torej čez kake tri tedne po prvem pretakanju, moramo zopet na zgoraj popisani način vino pretočiti, in sicer v dobro zažveplan sod. Žveplena sokislina se v tem slučaju spoji z žveplanim vodikom in dá vodo ter prosto žveplo, ki se v obliki finega belega prahu poleže na dno.

Preden se vino prične prašiti, ga je seveda treba zopet pretočiti, ker bi se drugače lahko zgodilo, da bi se že izločeno žveplo zopet izpremenilo v žvepleni vodik.

Kdor ima bakren lij, temu priporočem, naj vino v sod pretaka čez ta lij. Baker vleče žvepleni vodik na se, ter daje z njim in z vodo v vinu žveplenokisli baker, to je modro galico. Bakren lij se bo torej kmalu prevlekel s plastjo modre galice. Zato ga je treba večkrat dobro odrgniti in v vodi oprati.

Z večkratnim pretakanjem na popisani način kakor tudi zažveplanjem posode, kamor se dišeče vino pretaka, se duh po žveplenem vodiku kmalu in popolnoma odpravi.

Vino, ki je imelo to napako, se navadno še rajše čisti in je bolj stanovitno kakor kako drugo.

B. Skalicky.

Valitev in vzreja.

(Dalje.)

Prvih 36 do 48 ur ne smemo dati piščetom na noben način niti vode niti piče, kajti sicer dobe huda črevesna vnetja, ki se pojavijo, ko so piščeta stara 8 do 10 dni. Piščeta, ki so prezgodaj dobila vode in piče, vidimo dostikrat tekati z debelo skorjo blata okrog zadka, dokler ne pocrkajo. Temu je krivo le izključno prezgodnje krmljenje.

Najugodnejši in najboljši čas za valitev močnih plemenskih kokoši, ki pridno nesejo, sta meseca marec in april, kvečjemu še mesec maj. Bolj zgodnja piščeta za kmečke perutninarje niso priporočljiva, ker zahtevajo mnogo truda in velike pozornosti; razentega so tudi jajca še pomanjkljivo oplojena. Poznejša piščeta pa začnejo pozno nesti, torej v času, ko so jajca zelo poceni, dočim zgodnja piščeta zrastejo v dobre kokoši, ki pridno nesejo jajca pozimi, se torej vzreja dobro izplača. Za

okolnost, da so zgodnji piščanci dosti krepkejši in bolje uspevajo kakor letna in jesenska piščeta, govorijo še razen splošne, večkratne praktične izkušnje še naslednje posebne okolnosti:

Kakor divje kokoši, tako se pariyo tudi naše domače kure najbolj spomladi. Ko so se jeseni zmisale in so vsled zimskega počitka vnovič okrepane, so živali v tem letnem času (spomladi namreč!) na višku svoje moči in življenske sile, perje se najbolj sveti, petelini so najbolj živahni in iskri in kokoši nesejo jajca najbolj pridno, dočim živali proti poletnemu času oslabijo in so vsled nesenja jajec že zelo onemogle.

Naravno je torej, da morajo biti piščanci, ki so se izvaliti v dobi največje moči, pač mnogo krepkejši, kakor pa oni, ki se izvalijo v času onemoglosti in v dobi, ko se kokoši začnejo že misati. Tudi pri jerebicah in fazanih je zgodnji zarod najkrepkejši, če mu ne škoduje mraz in slabo spomladansko vreme.

Pri tem moramo uvaževati še to okolnost, da vsaka vrsta perutnine v mladosti žre žuželke. Meseca marca, aprila in maja pa gredo iz zemlje milijarde in milijarde različnih žuželk in ličink ter so glavni živež piščet, razen mnogobrojnih hroščev in glist, ki jih perutnina žre le v teh mesecih; pozneje jih ne mara, ker so že preveliki in ker perutnini celo škodujejo. Sredi poletja je pa zemlja suha, trda in brez žuželk; polzev in kobilic pa piščanci ne žrejo radi. Zrnje, ki izpada ob času žetve, ni nikako nadomestilo za manjkajoče žuželke in piščetom sploh ne prija v prvih štirih tednih. Pač pa je zrnje dobra piča za piščeta, ki so stara že nekaj mesecev. Dočim so zgodnji piščanci ob jesenskem deževju že dorasli in krepki, je pozni zarod brez potrebnega varstva izpostavljen vremenskim neugodam in je torej podvržen raznim boleznim, zlasti morilni difteriji, nikakor pa ne zgodnja piščeta. Da se stara plemena deželskih kur v mnogih krajih izprevržejo, je temu tudi v veliki meri kriva ta okolnost, da se preveč vzrejajo pozni piščanci, dočim perutninarji najprva zgodnja piščeta zaradi boljše cene poprodajo za meso ali klavno perutnino. Kakor sem že omenil, se nikakor ne sme popolnoma opustiti vzreja poznih piščet zaradi tega, da smo ves čas preskrbljeni z jajci; priporočati le ne morem, da bi se izključno le ali v največjem številu vzrejali pozni piščanci za pleme.

Istotako je vzreja poznih piščet zaradi tega priporočljiva, da ima gospodarja dovolj klavne perutnine za svojo kuhinjo ali za prodajo, kajti za skopljene kokoši (pularde) se dobi spomladi, kakor je itak sploh znano, zelo lep denar. Sploh pa se lahko za prodajo vzreja perutnina v vsakem letnem času, zlasti pa takrat s posebno ugodnim gmotnim uspehom, če je cena perutnini posebno visoka.

Glede oplojenja jajec moram omeniti, da je v zimskih mesecih najslabše, meseca aprila in maja pa najboljše.

Če nimamo kokelj, si moramo pomagati s prisilnim valjenjem. Pri tej valitvi hodijo v poštev le pure, čeprav se dajo k valjenju baje prisiliti tudi dobro rezani kapuni in celo purani. Pura je najboljša za valjenje in se da prisiliti k sedenju zelo lahko celo takrat, če še nikdar ni nesla jajec; le neposredno pred časom, ko začne nesti, in med dobo, ko nese jajca, se nam to teže posreči. Vzame se primerno velik in globok zaboj, ki se do vrha napolni s krmo ali s slamo, tako da se dobi prožna podlaga. Potem se napravi primerno globoka jamica za gnezdo, kamor se dene nekaj primerno segrelih porcelanastih jajec, in nanja nasadimo puro,

ko smo jo nakrmili; zaboj je treba koj pokriti s pokrovom. Gnezdo mora biti tako napravljeno, da pokrov na vsak način zabranjuje puri, da bi vstala, ter jo sili, da sedi. Ko je preteklo 24 ur, se pura dne z gnezda, se nakrmi, onesnažena jajca se osnažijo in razdrapano gnezdo se zopet nekoliko popravi. Potem puro vnovič denemo na jajca. Navadno v dveh dneh, kvečjemu v 4 do 5 dneh obsedi pura v gnezdu, četudi pokrov na zaboju popolnoma odstranimo. Če smo se o tem prepričali in gre pura, ko smo jo dejali z gnezda, sama zopet sedet, tedaj ji lahko damo 25 do 30 jajec v gnezdo za valjenje.

Pura lahko vali dvakrat zaporedoma brez truda, toda neobhodno potrebno je, da jo vsak dan denemo z gnezda. Če pa pura vali trikrat zaporedoma, jo to grozno slabi in torej tega nikakor ne morem priporočati. Nepotrebno je žival prej omamiti z alkoholom.

(Konec prih.)

Vprašanja in odgovori.

Vprašanje 158. K nam so prišli inženirji neko cesto merit, ki gre tudi po gozdu. Kopljejo in sekajo drevje ter delajo škodo, ne da bi koga vprašali. Ali imamo pravico do kake odškodnine, če se meri ali dela nova cesta? (A. K. v S.)

Odgovor: Na svojem posestvu ste neomejen gospodar, in nihče na svetu nima pravice delati Vam škodo. Kdor Vam je delal škodo, oziroma kdor je naročil brez Vašega privoljenja razdirati Vaš svet in Vaša drevesa sekati, tistega tožite pri pristojnem sodišču za povrnitev škode.

Vprašanje 159. Kdaj je bolje ajdo sejati, o sv. Mohorju ali o sv. Jakobu ali še kasneje? Ali je bolje ajdo sejati pod brazdo, ali jo podvleči? Zakaj se meni ajda v 4 letih premeni v takozvano turško ajdo? (A. K. v S.)

Odgovor: Ajdo je sejati kolikor mogoče kmalu, kajti čim prej je vsejana, tem prej dozori in tem bolj gotovo je, da uide slani. Ajdo je bolje podvleči kakor jo sejati pod brazdo, kajti pri zadnjem načinu pride seme odločno pregloboko v zemljo in sploh neenakomerno, zato je pod brazdo sejana ajda vedno neenakomerna v rasti in v cvetenju. — Da bi se ajda izpremenila v drugo vrsto ajde, t. j. v turško, je pravljica. Turška ajda je plevel, in če je iz semena temeljito ne odstranite, jo je od leta do leta več, in slednjič je je toliko, da ajdo skoraj zatre, in Vi pridelate plevel ter mislite, da se je ajda izpremenila. To, kar Vi imenujete turško ajdo, je namreč posebna vrsta ajde, in sicer tatarska ajda (*Polygonum tataricum*), dočim se prava ajda latinski imenuje *Polygonum fagopyrum*. Tatarska ajda je malo ali ni skoraj nič občutljiva proti slani, iz česar sledi razmerno močno razmnoževanje tega plevela.

Vprašanje 160. Sosed misli zgraditi tik mojega posestva hišo. Na meji najinega posestva je pa deloma živ, deloma iz kamenja zložen plot, ki so ga pred davnim časom zgradili najini predniki. Plot je do danes stal nemoten. Kako blizu tega plota sme sosedi postaviti hišo? Ali sme dotični mejni plot posekati, oziroma podreti? (F. L. na V.)

Odgovor: Če je plot skupna last, tedaj se ne sme brez obojestranskega potrdila nič ukreniti. Sosed sme, ne glede na morebitne druge okolnosti, svojo hišo zgraditi tako blizu Vašega posestva, da lije kap od njegove strehe še na njegova tla.

Vprašanje 161. Moj brat je bil najet, da je češnje bral. Pri branju se mu je veja zlomila ter je z drevesa padel in se močno poškodoval. Lastnik češnje je vedel, da je veja nalomljena, a tega bratu ni povedal. Ali lastnik

drevesa jamči za škodo, ki se obiralcu sadja pripeti?
(J. V. v R.)

Odgovor: Gospodar je svojemu delavcu ali poslu odgovoren za škodo, ki se pripeti zaradi posebne zanikarnosti posestnika samega. Če je gospodar vedel, da je veja nalomljena, a svojega delavca na to ni opozoril, potem je to že zanikarnost, ki pa pred sodiščem zopet ne drži, če gospodar dokaže, da bi bil delavec lahko to sam takoj zapazil. Vaš brat najlaže kaj doseže, če ukrene, da se uvede proti lastniku drevesa kazensko postopanje, in če bo lastnik obsojen, more potem na podlagi kazenske obsodbe terjati civilnim potom povračilo za prizadeto škodo.

Vprašanje 162. Pri nas razsaja neka bolezen, ki skoraj vsako napadeno govedo umori. Govedo postane v glavo zateklo in se solzi ter težko sope, in končno se ga loti driska. V pričetku bolezn prično oči bele postajati, h koncu bolezn govedo popolnoma oslabi in zatem kmalu pogine. Živina je navadno kakih 10 dni bolna, preden pogine. V pričetku bolezn še rada je in pije, nazadnje seveda pa tudi ne. Še živa žival na koži pod dlako popolnoma porumeni, v zaklani živali pa ni drugega zaznati, kakor da je pod kožo rumena in muževna. Pri nas pravimo tej bolezn rumeni volčič. **Odkod pride pri govedu bolezen rumeni volčič in kako jo je zdraviti?** (M. H. v Sv. J.)

Odgovor: Popisana bolezen je izmed najnevarnejših oblik zlatenice. Poleg raznih bolezn v jetrih, povzročijo to zlatenico kužne bolezn in zastrupljenja po krmilih. Tako zastrupljenje zlasti povzročajo: plesnivo seno, slama, pleve, pokvarjen krompir, najbolj pa volčji bob. Slabi pašniki in zatohli hlevi istotako pospešujejo razvoj zlatenice. Posebno nevarne so nektre glive, ki se vgnezdijo na krmske rastline, zlasti na pokvarjene in plesnive, predvsem so pa nevarne glive, ki se naselijo na volčjem bobu. Z zdravljenjem te vrste zlatenice se da malo ali nič doseči. Skrb kmetovalca bodi bolezen sploh preprečiti, in sicer stem, da se iz krme izloči vse, kar utegne škodovati. Za zdravlilo proti taki zlatenici služi in včasih pomaga kristalizovana karbolna kislina, ki se daje pomešana s kuhanim lanenim semenom. Množino karbolne kisline more določiti le živinozdravnik.

Gospodarske novice.

* **Deželni potovalni učitelj za mlekarstvo, g. J. Legvart,** ima od 12. do 24. t. m. orožne vaje v Dalmaciji in se v tem času ne more odzvati vabilom na predavanja ter ne odgovarjati na poslana mu pisma.

* **Izlet za proučevanje hmeljarstva** za kranjske kmetovalce v Savinsko dolino na Štajerskem priredi c. kr. kmetijska družba kranjska v ponedeljek, 28. avgusta t. l. — Pri nas na Kranjskem se je začelo veliko zanimanje za hmelj, in če se bo ta dobro obnesel, bo to za našega kmeta velikega pomena. Da bi se pa naši kmetovalci, preden začno hmelj v večji meri saditi, natanko poučili o sajenju, priredi c. kr. kmetijska družba kranjska 28. t. m. v Savinsko dolino na Štajersko poučen izlet, kjer si naši ljudje ogledajo velike nasade hmelja, obiranje, sušenje in spravljanje hmelja, različne sušilnice, poskusne nasade različnih vrst itd. S tem ogledovanjem bodo zvezana tudi predavanja o hmeljarstvu, tako da se naši kmetovalci lahko natanko pouče, kako je hmelj obdelovati in kako se to obdelovanje izplačuje. Izlet bo vodil gospod mlekarški nadzornik J. Legvart. Naši kmetovalci in vsi, ki se za hmeljarstvo zanimajo, se vabijo da se tega izleta udeleže. Izlet bo trajal samo en dan in bo stala vsa vožnja iz Ljubljane in nazaj v III. razredu 6 K. Udeleženci se odpeljejo iz Ljubljane 28. t. m. z juž-

nega kolodvora ob 5. uri in 15 min. zjutraj do Celja in od tam v Žalec, in zvečer nazaj, tako da dojdejo v Ljubljano ob 9. uri 33 min. Za izlet se je zglasiti do 25. t. m. pri c. kr. kmetijski družbi kranjski.

* **Premovanje konj za Bohinjsko dolino** bo dne 1. septembra t. l. dopoldne ob pol enajstih na Boh. Bistrici.

* **Bakrene galice** ima družba še nekaj stotov v zalogi. Prosimo vse tiste, ki je še kaj potrebujejo, zlasti za drugo in tretje škropljenje, da jo nemudoma in pravočasno naroče, dokler je še kaj zaloge.

* **Zmleto žveplo proti plesnobi na trtah** ima družba v zalogi le v najfinejši kakovosti in je vsled tega nekoliko dražje, se ga pa zato $\frac{1}{4}$ manj porabi in je jače v svojem učinku. To „ventilirano“ žvepleno moko oddaja družba po 18 K 100 kg, in sicer v vrečah po 50 kg. Podružnice, ki skupno naroče žvepleno moko, jo dobe voznine prosto, kakor modro galico.

* **Glede oddaje umetnih gnojil, močnih krmil, klajnega apna in živinske soli** veljajo določila, objavljena v prejšnjih številkah tega lista. Tomasoze žlindre ne bomo imeli do jeseni več v zalogi.

Razglas.

S podporo c. kr. kmetijskega ministrstva, občin Bohinjska Bistrica in Srednjavas in visokorodnega gospoda **Jakoba grofa Ceconija** se bodo delila konjerejska darila za kobile z žrebeti za občini Bohinjska Bistrica in Srednjavas

v soboto, dne 1. septembra t. l.

ob pol enajstih dopoldne

v Bohinjski Bistrici.

Za premovanje veljajo tale določila:

1.) Darila razdeli premovalna komisija, obstoječa iz treh članov, in sicer dveh zastopnikov konjerejskega odseka za Kranjsko in zastopnika c. kr. žrebčarskega načelnštva v Gradcu.

2.) Pravico do daril v Bohinjski Bistrici imajo le konjerejci iz občin Bohinjska Bistrica in Srednjavas, izvzemši onih, katerih kobile so bile v Lescah dne 2. septembra obdarovane.

3.) Za darila se smejo poganjati le kobile z žrebeti, ki so že štiri leta stare ter so zdrave in dobro rejene, imajo svojstva dobrih plemenskih kobil in vodijo s seboj lepa žrebeta, ki še sesajo ali so že odstavljeni.

4.) Darilo se bo priznalo kobil samo tedaj, če žrebe izvira od državnega ali dopuščenege zasebnega žrebca in je to dokazano z zakonitim spuščalnim listom.

5.) Za take kobile se bo razdelilo dvanajst daril, in sicer: štiri državna darila: po 70 K, 50 K, in dve po 40 K; štiri darila visokorodnega gospoda **Jakoba grofa Ceconija** po 60 K, 40 K, 30 K, 20 K, in štiri darila občin po 25 K.

6.) Posestniki konj morajo imeti za te s seboj predpisane živinske potne liste.

Samostalni konjerejski odsek c. kr. kmetijske družbe kranjske.

V Ljubljani, dne 20. julija 1905.

Francišek Povše s. r.

Listnica uredništva.

A. K. v S. Onesnaževanje tekoče vode more ustaviti občina kot krajna policijska oblast, in sicer iz zdravstvenih vzrokov, ker se voda rabi za pijačo in za kuhanje. Če Vaša občina more to zvršiti, jako dvomimo. Poskusite s pritožbo pri okrajnem glavarstvu. — Glede studenca Vam more odgovoriti le večak, ki na mestu pregleda vse razmere.